

EUR GUIDE

EUROGUIDE KÉZIKÖNYV

 Magyar változat

2021

This project is co-funded by the Internal Security Fund of the European Union – **GA N° 871038**

Hogyan beszéljünk fiatalokkal érzékeny társadalmi kérdésekről?

Ötletgyűjtemény és módszertani segédanyag fiatalokkal foglalkozó szakemberek számára

Ennek a médiumnak a tartalma csak a szerzők véleményét tükrözi, és kizárólag a saját felelősségük.
Az Európai Bizottság nem vállal semmilyen felelősséget az abban szereplő információk felhasználásáért.

Tartalomjegyzék.....	3
6. Módszertani gyűjtemény	4
6.1 <i>Hogyan foglalkozunk az iskolában érzékeny társadalmi problémákkal?.....</i>	4
1. Hogyan teremtsünk megfelelő közeget az érzékeny társadalmi témákról szóló párbeszédhez?	4
2. Hogyan értékeljük, hogy mennyire adottak a megfelelő körülmények az érzékeny társadalmi témákról szóló párbeszédhez?	5
3. Milyen módszert válasszunk az érzékeny társadalmi témák megvitatásához?	6
4. Miért elengedhetetlen a fiatalok aktív bevonása az érzékeny társadalmi témák megvitatásába?	6
5. Milyen készségeket fejleszthet az érzékeny társadalmi témákról szóló párbeszéd?.....	7
6. Mit tegyünk, ha úgy érezzük, hogy egy vita csak még polarizáltabbá teszi a csoportot?	7
7. Hogyan kezelhetjük a konfliktusokat a csoporton belül?.....	7
8. Hogyan ismerjük fel, és mit tegyünk, ha „azonnali beavatkozásra” van szükség?	8
9. Mit tehetünk, ha azt tapasztaljuk, hogy a szélsőséges megnyilvánulások zaklatáshoz vagy bántalmazáshoz vezetnek?	8
10. Hogyan előzhetjük meg az iskolai bántalmazást?.....	9
6.2 <i>Milyen módszerekkel vitathatunk meg érzékeny társadalmi problémákat?</i>	10
Hogyan építsünk fel egy érzékeny társadalmi témáról szóló foglalkozást?	10
Rövid gyakorlatok.....	10
Közösségi vitagyakorlatok	12
Szakértők meghívása.....	15
Művészeti alkotások feldolgozása	16
Reflexió	17
6.3 <i>Módszertani tippek az online foglalkozásokhoz.....</i>	18
Hogyan alakíthatók át a beszélgetős feladatok az online térben úgy, hogy megőrizzük az interaktivitást és az egymásra reagálás lehetőségét?	18

6. Módszertani gyűjtemény

6.1 Hogyan foglalkozunk az iskolában érzékeny társadalmi problémákkal?

10 pontban foglaltuk össze a legfontosabb alapelveket és kérdéseket.

1. Hogyan teremtsünk megfelelő közeget az érzékeny társadalmi témákról szóló párbeszédhez?

Fontos átgondolnunk, milyen feltételeknek kell teljesülniük ahhoz, hogy az osztályunk/csoportunk/közösségünk tagjai biztonságban megoszthassák egymással a gondolataikat, érzéseiket. Érdeemes a diákokkal együttműködve összeállítani egy olyan szabályrendszert, amelyhez szívesen tartják magukat, és amely biztonságos, tartható keretek között ad teret a tartalmas párbeszédnek. Bár ezeknek a feltételeknek a listája az egyénektől és a csoport dinamikájától függően változhat, hiszünk abban, hogy a következő feltételek minden esetben hozzájárulnak a megfelelő közeg megteremtéséhez:

- **tiszta szabályok és keretek tartása** – annak biztosítása, hogy minden résztvevő számára tiszták és érthetőek legyenek az együttműködés alapszabályai (érdeemes a résztvevőket aktívan bevonni a szabályok kialakításába és megvitatásába)
- **a másik személyének és véleményének tisztelete** – annak tudatosítása és kimondása, hogy senkit nem bánthatunk vagy közösinhetünk ki a hovatartozása vagy a meggyőződése miatt
- **a megszólalás joga, a véleménynyilvánítás szabadsága** – annak biztosítása, hogy a párbeszéd során minden csoporttag lehetőséget kapjon a gondolatainak szabad és félelem nélküli megosztására
- **odafigyelés egymásra** – egymás értő meghallgatása, nyitott és elfogadó hozzáállás egymás felé, az elhangzott érzékeny információk bizalmas kezelése
- **a passzolás joga** – annak biztosítása, hogy a megszólalás mindig önkéntes maradjon, és senki se legyen kényszeríthető a véleményének, álláspontjának vagy saját tapasztalatának megosztására
- **jog a kérdéshez és az egyet nem értéshez** – lehetőség arra, hogy a csoporttagok szabadon feltehessék a kérdéseiket, és meg merjék kérdejelezni az elhangzott állításokat
- **hiteles információk biztosítása** – az előítéletek és félinformációk helyett a valódi tényekre épülő tudás tiszteletben tartása, a résztvevők segítése ezeknek az információknak a megszerzésében, felkutatásában
- **a foglalkozásvezető facilitátori szerepe** – állandó figyelem arra, hogy a tanár vagy a foglalkozásvezető a párbeszédben ne mint a tudás vagy az egyedüli igazság birtokosa, hanem mint a beszélgetés elősegítője, a keretek őrzője legyen jelen

- **a foglalkozásvezető önreflexiója** – a foglalkozásvezető tudatos figyelme az érzékeny társadalmi témákkal kapcsolatos saját véleményére, érzéseire, és annak biztosítása, hogy mindezekkel együtt, az övével ellentétes vagy őt megrázó véleményeket hallva is meg tudjon maradni a facilitátori szerepében

2. Hogyan értékeljük, hogy mennyire adottak a megfelelő körülmények az érzékeny társadalmi témákról szóló párbeszédhez?

Egy iskolán belül minden szereplő – diákok, tanárok, szülők, munkatársak – hatással van arra, hogy mennyire ideális a közeg az intézményen belül az érzékeny társadalmi témák megvitatására. Fontos, hogy mielőtt az osztályunkkal vagy csoportunkkal beszélgetni kezdünk ezekről a kérdésekről, végiggondoljuk, milyen a légkör az iskolánkban. Ehhez néhány segítő kérdés példaként:

- **a diákok közötti kapcsolat:** Mennyire jellemző, hogy a diákok megbélyegzik, kiközösítik egymást valamilyen kisebbséghez tartozás miatt? Hogyan reagálnak a diákok egymás között akkor, ha valakit származása vagy bármilyen más kisebbségi csoporthoz tartozása miatt bántanak?
- **a diákok és a tanárok közötti kapcsolat:** Előfordul-e, hogy egy tanár negatívan megkülönbözteti a tanulókat a különböző társadalmi csoportokhoz tartozásuk szerint? Számíthatnak-e a diákok a tanáraikra, ha valamilyen hátrányos megkülönböztetés éri őket?
- **a tantestületen belüli viszonyok:** Jellemző-e, hogy a tantestületen belül tere van társadalmi kérdésekben az eltérő nézőpontok ütköztetésének?
- **a tanárok és a vezetőség közötti viszony:** Érhet-e hátrány egy tanárt az iskolán belül a társadalmi kérdésekben nyilvánított véleménye miatt?
- **a diákok és a szülők közötti kapcsolat:** Milyen mintákat hoznak magukkal a diákok, ha a különböző kisebbségekhez, társadalmi csoportokhoz fűződő viszonyukról van szó? Jellemző-e, hogy a diákok beszélgetnek otthon társadalmi kérdésekről?
- **a tanárok és a szülők közötti kapcsolat:** Felveszik-e a szülők a tanárokkal a kapcsolatot, ha úgy érzik, hogy a gyereket valamilyen csoportba tartozás miatt hátrányos megkülönböztetés ér az iskolában? Felveszik-e a tanárok azokkal a szülőkkel a kapcsolatot, akiknek a gyereke radikális nézeteket vall?
- **+1 szabályok az iskolában:** Vannak-e egyértelmű iskolai szabályok arra vonatkozóan, hogy mit kell tenni és kihez lehet fordulni, ha az intézményen belül valakit egy kisebbségi csoporthoz tartozása miatt hátrányos megkülönböztetés vagy bármilyen bántalmazás ér? Van-e az iskola házirendjében, Szervezeti és Működési Szabályzatában, etikai kódexében vagy más működési szabályzatában erre vonatkozó rész? Ismerik-e a tanárok, a diákok és a szülők ezeket a szabályokat?

Fontosnak tartjuk a rendszerszemléletet, és azt, hogy a foglalkozásvezető szakember tudatosítsa magában ezeket a kölcsönösen egymásra ható tényezőket. Érzékeny társadalmi témákról beszélgetni az iskolában azonban akkor is érdemes, ha nem ideálisak a feltételek. Minden kis lépés sokat számít, és az érzékeny társadalmi témákról folytatott őszinte és nyílt párbeszéd a kevésbé támogató iskolai légkörben is épp olyan fontos, ha nem még fontosabb, mint az elfogadóbb intézményekben. A

„szövetségesek” megtalálása és az együttműködés más szakemberekkel, az iskola különböző szereplőivel pedig minden helyzetben hasznos lehet.

Az intézményi keretekről szóló kérdések végiggondolásában segíthet a Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány Nemecsek Programjának [kérdőíve](#), mely a gyerekek szempontjából biztonságosan működő intézmények jellemzőit foglalja össze.

3. Milyen módszert válasszunk az érzékeny társadalmi témák megvitatásához?

Az egyik legfontosabb lépés, amikor érzékeny társadalmi kérdésekkel foglalkozó alkalmat tervezünk, hogy tisztázzuk, milyen céljaink vannak vele. Egy konkrét konfliktusra vagy közéleti kérdésre kívánunk vele reagálni, érzékenyíteni szeretnénk a fiatalokat, vagy fejlesztenénk a vitakultúrájukat? Bármilyen is a konkrét célunk, mindig érdemes olyan gyakorlatokat és módszereket választanunk, amelyekkel úgy érezzük, hogy önazonosak tudunk lenni. Előfordulhat, hogy úgy érezzük, egy érzékeny kérdéssről számunkra is nehézséget okoz beszélni, ilyenkor érdemes külső támogatást kérni.

A kézikönyvben az egyes fejezetekhez kapcsolódóan több olyan módszertani gyűjteményt is ajánlunk, amelyben hasznos gyakorlatok szerepelnek az adott társadalmi téma feldolgozására. Továbbá a következő oldalakon is szerepeltetünk néhány olyan konkrét gyakorlatot, amiről úgy gondoljuk, hogy sikerrel alkalmazhatók különböző társadalmi kérdések megvitatására. Az alábbi általános módszerek – következetesen megválasztva – az osztályteremben és azon kívül is jól működhetnek:

- **közösségi vita** – eltérő nézőpontok ütköztetése strukturált formában
- **filmek** – egy társadalmi kérdés megvitatása egy kiválasztott film vagy filmrészlet segítségével
- **szimuláció, szerepjáték** – lehetőség, hogy a fiatalok egy jelenet vagy játék erejéig a sajátjuktól eltérő élethelyzetbe képzeljék magukat
- **érintettek meghívása** – párbeszéd egy társadalmi kérdéssről az érintett társadalmi csoporthoz tartozó vendég vagy a téma szakértőjének bevonásával
- **önkéntesség** – részvétel olyan közösségi munkában, amelynek feldolgozása alkalmat ad fontos társadalmi kérdésekkel történő foglalkozásra
- **projektnap vagy témahét szervezése** – egy fókuszba állított társadalmi téma alaposabb megismerése különböző feladatokon, programokon keresztül

4. Miért elengedhetetlen a fiatalok aktív bevonása az érzékeny társadalmi témák megvitatásába?

Érdemes az érzékeny társadalmi témákról szóló párbeszédre úgy tekintenünk, mint egy tanulási folyamatra, amely csak akkor lehet igazán eredményes, ha a résztvevők aktív bevonásán alapszik. Sokkal izgalmasabbá tehetjük a párbeszédet, ha a résztvevőkben már meglévő tudásra és kíváncsiságra építünk, és nem tudásátadásként fogjuk fel a társadalmi kérdésekkel történő foglalkozást. A fiatalok véleményét és tapasztalatát meghallgatva könnyebben terelhetjük a számukra releváns és érdekes irányba a beszélgetést, és azt is elkerülhetjük, hogy úgy érezzék, valamiféle ideológiát akarunk rájuk kényszeríteni akkor, amikor arra bátorítjuk őket, hogy társadalmi kérdésekről beszélgessenek.

5. Milyen készségeket fejleszthet az érzékeny társadalmi témákról szóló párbeszéd?

A társadalmi kérdésekkel történő foglalkozás a diákok legkülönbözőbb készségeit és képességeit fejlesztheti. Érdemes egy-egy gyakorlat előtt azt is megfogalmaznunk magunk számára, hogy a résztvevők milyen készségeire szeretnénk építeni, és milyen készségeik fejlődését várjuk a közös munkától. A teljesség igénye nélkül néhány példa:

- **kritikus gondolkodás** – a hiteles és nem hiteles forrásból származó információk megkülönböztetése, a manipuláció és a befolyásolás különböző technikáinak felismerése, a tények és vélemények kritikai szempontú értékelése
- **kommunikációs készségek** – az érveléstechnika fejlődése, a kifejezőkészség javulása, értő figyelem elsajátítása
- **együttműködési készség** – tapasztalat a konfliktushelyzetek közös kezelésében, egy-egy téma közös megismerésében, körüljárásában
- **empátia, nyitottság** – az egymástól különböző vélemények elfogadása, mások nézőpontjának megismerése, az eltérő tapasztalatok és álláspontok tisztelete
- **felelősségvállalás** – a felelősség vállalása saját véleményünkért és tetteinkért, saját szerepünk értékelése a különböző társadalmi csoportok viszonyában

6. Mit tegyünk, ha úgy érezzük, hogy egy vita csak még polarizáltabbá teszi a csoportot?

Gyakran tűnhet úgy, hogy a tényekre épülő ellenérvek csak tovább erősítik a vitapartnereket saját hitükben. Sokszor tapasztalhatjuk, hogy ha valaki a véleményével ellentétes tényekkel találkozik, csak még erősebben kezd ragaszkodni eredeti nézeteihez. Ha elbizonytalanítanak minket saját hitünkben, könnyen úgy érezhetjük, hogy a világgépünket sodorják veszélybe. Nem egyszerű feladat egymásnak ellentmondó információkkal megküzdeni, és fontos figyelembe venni, hogy ez másoknak sem egyszerű. Tanárként vagy egy foglalkozás vezetőjeként lényeges feladatunk, hogy empátiára és megértésre biztassuk az eltérő nézőpontok képviselőit, és segítsük, hogy képesek legyenek személyeskedés nélkül meghallgatni egymás véleményét. Hangsúlyozhatjuk, hogy egy számunkra korábban ismeretlen tény vagy egy tőlünk idegen nézőpont elfogadása még nem jár automatikusan világnézetünk megváltozásával. Képviseletük azt, hogy attól, hogy elismerjük a másik fél véleményének, döntésének jogosságát, és tisztában vagyunk saját álláspontunk gyenge pontjaival is, még nem kell feladnunk elveinket. Az érzékeny témákról szóló párbeszédet nagyban segítheti, ha a diákokkal együtt állapodunk meg azokban az alapelvekben, szabályokban és keretekben, amelyekhez a beszélgetés során mindannyian tartjuk magunkat. (Lásd részletesebben az [1. pontot](#).)

7. Hogyan kezelhetjük a konfliktusokat a csoporton belül?

Ne ijedjünk meg a konfliktusoktól, hiszen azok akár új tanulási, fejlődési lehetőségek is lehetnek – az egyének és a csoport számára is. Foglalkozásvezetőként nem az a feladatunk, hogy megakadályozzunk minden lehetséges konfliktust, sokkal inkább azt kell segítenünk, hogy a résztvevők meg tudjanak

küzdeni az ilyen helyzetekkel is. Támogathatjuk őket abban, hogy higgadtak maradjanak, és hogy a felkavaróbb érzelmeiket vagy gondolataikat is a másakra odafigyelve tudják megfogalmazni. Fontos, hogy figyeljünk azokra is, akik inkább csak „megfigyelőként” vannak jelen a konfliktusban, és őket is bevonva reflektáljunk a történetekre. Ha szükséges, a konfliktusban közvetlenül érintettekkel egy későbbi időpontban külön is folytathatjuk a feldolgozást – akár külső segítő, szakember bevonásával.

8. Hogyan ismerjük fel, és mit tegyünk, ha „azonnali beavatkozásra” van szükség?

Az iskolai hétköznapiakban számtalan különböző formában találkozhatunk érzékeny társadalmi témákhoz kapcsolódó radikális vagy szélsőséges megnyilvánulásokkal. Közbe kell avatkoznunk, ha meghalljuk, hogy a diákok bántó módon szólnak egymáshoz, például sértő hangnemben migránsnak nevezik egy osztálytársukat? Azonnal reagálnunk kell, ha azt tapasztaljuk, hogy egy diák olyan szélsőséges kijelentéseket tesz, amelyekről úgy ítéljük, hogy sértik a társadalmi normákat? Rögtön vitába kell szállnunk azzal a diákkal, aki általunk szélsőségesnek ítélt összeesküvés-elméletet terjeszt? Számtalan olyan helyzettel szembesülhetünk, ahol joggal érezhetjük úgy, hogy azonnal cselekednünk kell. Az ilyen helyzetekben is fontos azonban, hogy képesek legyünk higgadtan és tudatosan reagálni. Tanárként, fiatalokkal foglalkozó szakemberként képviselnünk kell bizonyos társadalmi normákat, és sokat segít, ha tisztázzuk magunkban, hol vannak számunkra azok a határok, amelyeknek a megsértését nem hagyhatjuk figyelmen kívül. (Ennek a kérdésnek a tisztázásában segíthetnek az iskolai szabályok is – ld. a 2. pont erre vonatkozó részét.)

A tiltás és a figyelmeztetés gyakran nem elegendő – ha fel akarjuk tárni a szélsőséges megnyilvánulások mögötti okokat, „közelebb kell mennünk” ezekhez a helyzetekhez, és megértéssel kell fordulnunk azok felé a diákok felé is, akik viselkedésükkel vagy kijelentéseikkel normát sértenek. Fontos látnunk, hogy gyakran az otthonról vagy más közegből hozott minták azok, amelyek befogadóbbá teszik a fiatalokat a szélsőséges nézetekre. Mindeközben pedig oda kell figyelnünk azokra a diákokra, akiket a társaik szélsőséges megnyilvánulásai különösen érzékenyen érinthetnek. Könnyen előfordulhat, hogy úgy érezzük, nem kezeltünk „megfelelően” egy akut helyzetet. Ilyenkor sokat segíthet a külső segítség: egy olyan kolléga például, akivel meg tudjuk osztani tapasztalatainkat, meg tudjuk vitatni, ki tudjuk elemezni az adott szituációt, és aki segíthet végiggondolni, mit csinálhatunk másként legközelebb. Erre vonatkozóan is adhatnak támpontot az iskolai szabályok, protokollok, és érdemes mérlegelni azt is, melyek azok a helyzetek, ahol már további szakemberek (pl. iskolai szociális munkás, iskolapszichológus, családsegítő, esetmenedzser) bevonása is szükséges. A külső támogatók bevonásához támpontot adhat a Hova fordulhatok? fejezet [Segítségnyújtás fiataloknak](#) pontja is, melyben olyan szervezeteket sorakoztattunk fel, amelyek közvetlen segítséget nyújthatnak azoknak a fiataloknak, akiket valamelyik téma különösen érzékenyen érint, vagy akiknek bármilyen más okból támogatásra, pszichológiai vagy akár jogi segítségre van szükségük.

9. Mit tehetünk, ha azt tapasztaljuk, hogy a szélsőséges megnyilvánulások zaklatáshoz vagy bántalmazáshoz vezetnek?

Számos kutatás bizonyítja, hogy az előítéletek gyakran együtt járnak a bullyinggal, azaz az iskolai zaklatással vagy bántalmazással. Nagyobb eséllyel válhatnak zaklatások áldozataivá azok, akik valamilyen sérülékeny vagy marginalizálódott csoporthoz tartoznak – akár etnikai hovatartozásuk,

nemi identitásuk, szexuális orientációjuk, vallásuk vagy származásuk miatt. Első lépésként mindig arra kell törekednünk, hogy megértsük, mi történik a bullying helyzetben: miért alakul ki, és milyen szerepet játszanak benne a diákok és az iskolai élet további szereplői? Fontos, hogy mindig az adott társas kontextusból induljunk ki, és felismerjük, milyen előítéletek vagy akár szociális normák állhatnak a zaklatás hátterében. A zaklatás és bántalmazás soha nem elszigetelt jelenség: a diákok a társaik, az iskolájuk, a családjuk és a tágabb közösségeik értékeit és normáit hordozzák, és viselkedésükkel is ezeket követik. Ahhoz, hogy megérthessük a zaklatás mélyebb okait, meg kell vizsgálnunk ezeket az értékeket és normákat is.

A szerepek (a bullying áldozata, a zaklatás elkövetője és a szemlélők, azaz bystanderek) azonosítása lényeges lehet a megértés szempontjából, fontos azonban, hogy kerüljük a „címkézést”, és ne bűnösöket keressünk, hanem ezekre a szerepekre reflektáljunk. Az iskolai közegben, akár csak bármilyen komplex kapcsolatrendszerben, ezek a szerepek gyakran változhatnak – lehetnek egy olyan diáknak is szélsőséges megnyilvánulásai, akit egy másik szituációban bántottak, és zaklathatnak olyan diákok is, aki egyébként gyakran tesz maga is szélsőséges vagy zaklató megjegyzéseket. Koncentrálunk kell legalább ennyire a szemlélőkre is, hiszen gyakran az ő beavatkozásukon (vagy be nem avatkozásukon) múlik a zaklató vagy bántalmazó helyzetek kimenetele.

Fontos végiggondolni ezekben a szituációkban is, hogy milyen támogatásra számíthat az, aki tanárként, foglalkozásvezetőként szembesül a zaklatással, és mikor van szükség további szakemberek bevonására.

A bullying mögött húzódó okok és szerepek megértésében sokat segíthet a Sokszínűség Oktatási Munkacsoport [háttéranyaga](#), a bullyinggal kapcsolatos leggyakoribb kérdésekről szóló [összefoglalójuk](#), valamint a Bűvösvölgy Médiaértés Oktató Központ [esetmegbeszélési stratégiái](#) a bullying és cyberbullying iskolai kezeléséhez.

10. Hogyan előzhetjük meg az iskolai bántalmazást?

Az iskolai bántalmazás megelőzése komplex feladat, melynek segítésére az elmúlt években számos hazai kezdeményezés, program és magyar nyelvű útmutató született. 2015-ben például „Együtt az iskolai zaklatás ellen. Iránymutatás és képzés az iskoláknak kisebbségi diákjaik védelmére” címmel négy hazai civil szervezet (a Háttér Társaság, a Romaversitas, a TASZ és a Tett és Védelem Alapítvány) indított projektet, melynek részét képezte egy kutatás és egy pedagógusképzés is, és melynek eredményeként összeállítottak egy olyan [útmutatót](#), mely jól használható módon összegzi tanárok számára a program elméleti anyagát és gyakorlati tapasztalatait.

A kiadvány részletesen kitér az iskolai zaklatás formáira, okaira, hatásaira, és külön a kisebbségek elleni iskolai zaklatásra. Az útmutató fontos részét képezik a biztonságos iskola megteremtésének jogi keretei, a zaklatás elleni fellépés elemei, valamint olyan segédanyagok és érzékenyítő gyakorlatok is, amelyek reflektálnak a kisebbségek helyzetére, és hozzájárulhatnak az iskolai zaklatás megelőzéséhez.

Az iskolai zaklatás és bántalmazás megelőzésében, a biztonságos iskolák megteremtésében nyújthat segítséget továbbá a [Békés Iskolák program](#) és a Hintalovon Gyermejjogi Alapítvány [Nemecsek programja](#) is.

6.2 Milyen módszerekkel vitathatunk meg érzékeny társadalmi problémákat?

A következő részben ahhoz nyújtunk ötleteket, milyen gyakorlatokkal lehet körüljárni a tematikus fejezetekben ismertetett társadalmi problémákat. Tippet adunk, hogyan érdemes egy érzékeny társadalmi témákról szóló foglalkozást felépíteni, és bemutatjuk, milyen keretek között működhetnek a közösségi vita különböző formái és más, a diákok aktív részvételére épülő módszerek az iskolában.

Hogyan építsünk fel egy érzékeny társadalmi témáról szóló foglalkozást?

Ha van rá lehetőségünk, hogy társadalmi témákról külön foglalkozások keretein belül beszéljünk, elengedhetetlen, hogy ezeket a foglalkozásokat tudatosan tervezzük meg. Ez különösen igaz akkor, ha nem egy-egy elszigetelt alkalmat szánunk ezeknek a témáknak, hanem egy egész folyamatot építünk fel. Bár sok szakember számára az itt felsorolt lépések alapvetésnek tűnhetnek, a következő kérdések és szempontok végiggondolása a foglalkozástervezésben soha nem felesleges.

Egy foglalkozás megtervezésekor mindig tegyük fel ezeket a kérdéseket:

- Mi a foglalkozás vagy a folyamat célja?
- Milyen előzetes tapasztalatokkal rendelkeznek a résztvevők a foglalkozás témájáról? Hogyan viszonyulnak ehhez a témához?
- Milyen tevékenységek és gyakorlatok szolgálják legjobban a céljaimat? Milyen módszerekkel szeretnék dolgozni?
- Milyen feltételek adottak (vagy nem adottak) a megvalósításhoz?
- Milyen nehézségek várhatóak? Hogyan fogjuk tudni kezelni ezeket?

Egy „elég jó” foglalkozáshoz általában három fő összetevőre van szükség: 1) a témára történő ráhangolódásra; 2) a téma kibontására és a 3) reflexióra, feldolgozásra. Érdemes a tervezés során végiggondolnunk, hogyan adhatunk teret mindhárom résznek, és milyen célokat, konkrét feladatokat társíthatunk hozzájuk.

- **ráhangelődés:** célja lehet az érdeklődés felkeltése, vagy annak tisztázása, miért épp itt és most foglalkozunk a kiválasztott témával.
- **a téma kibontása:** fő funkciója, hogy a résztvevők elmélyedjenek a témában, és különböző nézőpontokat gondolhassanak végig, megismerhessék egymás véleményét a középpontba állított kérdésekkel kapcsolatban.
- **reflexió:** jelentősége, hogy teret adjon a történések feldolgozására, a tanulságok megfogalmazására és a tapasztalatok, érzések, gondolatok megosztására.

Rövid gyakorlatok

Ebben a részben három olyan gyakorlatot mutatunk be, mely különböző variációkban jól használható a foglalkozás témájára történő ráhangolódásra, de magában is alkalmas a párbeszéd elindítására, az adott témáról szóló gondolatok megosztására.

1. Három kérdés

1. Készítsük elő a feladatot azzal, hogy kigondolunk három kérdést, amely kapcsolódik a foglalkozás témájához. Például, ha a témánk az idegenellenesség, használhatjuk az alábbi három kérdést:
 - Van-e olyan szokások vagy tulajdonságok, amit mások gyakran idegennek vagy furcsának tartanak? Mit gondoltok, miért hat ez mások számára idegennek vagy furcsának?
 - Van-e a kedvenc ételeitek között olyan, ami nem magyar eredetű? Meséljete róla, osszátok meg, mit tudtok az eredetéről!
 - Mit gondoltok, milyen oka lehet annak, hogy valaki elhagyja a hazáját?
 2. Kérjük meg a résztvevőket, hogy álljanak fel, és kezdjenek el sétálni a teremben.
 3. Séta közben válasszanak maguknak egy beszélgetőpartnert, és válaszolják meg egymásnak a feltett kérdéseket.
 4. Ha a párok végeztek a három kérdéssel, kezdjenek sétálni újra, és találjanak egy új párt.
 5. Folytassuk a gyakorlatot, amíg minden résztvevő 2-3 beszélgetésben részt vett.
- +1. Reflexió: Beszéljük meg, milyen válaszok jöttek elő a beszélgetésben, mik voltak az izgalmas vagy akár konfliktusos témák.

2. Fotóválogatás

1. Ülünk le körben. Helyezzünk el a kör közepén egy kupac fotót, illusztrációt, amelyek valamilyen módon köthetők a kiválasztott társadalmi problémához. (Ezek lehetnek újságból, magazinokból kivágott fotók vagy akár Dixit-kártyák vagy bármilyen, a témához kapcsolódó vagy a fantáziát megmozgató képek.)
2. Kérjük meg a résztvevőket, hogy nézzék meg a képeket, és válasszanak közülük egyet, amely szerintük kapcsolódik a témához.
3. Várjuk meg, amíg minden résztvevő beszerez egy választott képet. Ezt követően ülünk vissza a körbe, és kérdezzük meg, ki miért éppen azt a fotót választotta, a kép hogyan kapcsolódik számára az adott társadalmi problémához.

3. Asszociációk

1. Ülünk körben, és kérjük meg a résztvevőket, hogy egymás után mondjanak egy-egy szót, ami a foglalkozás témájáról eszükbe jut. A szabad asszociációt nem kell megmagyarázniuk. Az elhangzott szavakat írjuk fel. Ha a foglalkozásunk témája az idegenellenesség, lehet a választott hívószavunk például a „haza”, az „idegen” vagy „kultúra”.
2. Kérjük meg a résztvevőket, hogy válasszanak egy szót a listáról (nem fontos, hogy a sajátjuk legyen). A választott szót karikázzák be a papíron/táblán. Olyan szót – ha lehetséges – ne válasszanak, amit már valaki megjelölt.
3. Kérjük meg a résztvevőket, hogy mondják el, a választott szó hogyan kapcsolódik számukra a témához.

Közösségi vitagyakorlatok

A közösségi vita eszköz arra, hogy a közösséget érintő ügyeket, problémákat, dilemmákat feltérképezzük, megértsük, megbeszéljük, és akár arra is, hogy megoldási lehetőségeket vázoljunk fel. A közösségi vita nem csodafegyver, amit bármikor és bárhol be lehet vetni. Sokkal inkább egy lehetőség, amellyel, ha megfelelően élünk, élvezetes a bekapcsolódó résztvevők számára, és jótékony hatással van a közösség egészére. A közösségi vita ötvöz egy sor megismerési és tanulási módszert, valamint sokféle vitatechnikát. Rendszert teremt, és keretet hoz létre a közösség által észlelt és fontosnak tartott ügyek megismerésére és megvitatására. A közösségi vita középpontjában mindig egy dilemma vagy kérdés, társadalmi vagy közösségi probléma áll. Az ilyen vitában a résztvevők higgadtan, mások véleményének és a köz érdekeinek tiszteletben tartásával képviselnek egy álláspontot, amelyet a többiek érvei hatására akár meg is változtathatnak. A közösségi vita célja éppúgy lehet a közösségi konfliktusok megoldása békés eszközökkel, mint maga a tanulási folyamat, amelynek során a felek megismerik egymás álláspontját, és árnyaltabb, megalapozottabb véleményt alakíthatnak ki a középpontba állított kérdésről, társadalmi vagy közösségi problémáról.

A [közösségi vitáról](#) a Taní-tani pedagógiai fórum oldalán is olvashatók további részletek.

1. Miről vitázzunk? – témaválasztás és a tételmondat megfogalmazása

Egy vita élvezeti értékét nemcsak a felkészültség és az érvek minősége határozza meg, hanem az is, hogy miről beszélgetünk. A témaválasztással és a tételmondat megfogalmazásával gyakran eldől, hogy egy érdekes párbeszédben, vagy egy parttalan szóáradatban lesz-e részünk.

Néhány praktikus tanács, amire érdemes odafigyelni témaválasztáskor:

- **A téma mindkét oldala morálisan védhető álláspont legyen.** Egy vita akkor igazán izgalmas, ha rákényszerít minket arra, hogy a saját álláspontunktól eltérő véleményt is képviselni tudjunk. A téma meghatározásakor felelősségünk van abban, hogy meddig feszegetjük ezeket a határokat: törekednünk kell arra, hogy senkit ne hozzunk olyan helyzetbe, hogy egy morálisan elfogadhatatlan álláspontot kelljen védenie egy vitában. Ne válasszunk olyan témát, ami bizonyos embercsoportok megbélyegzését (pl. vita a cigánybűnözésről), jogfosztását (pl. vita a vagyoni cenzusról) vonja maga után. Gyakran nem könnyű megfogalmazni, hol vannak a morális elfogadhatóság határai, de az elmondható, hogy ha a tételmondat bármely oldala ellentmond az általános emberi jogi értékeknek, méltóságnak, demokratikus gondolkodásnak, akkor inkább ne erőltessük. Fontos, hogy felismerjük azokat a helyzeteket, érzékeny területeket is, amelyeknek a kezelésére, megbeszélésére nem a közösségi vita a megfelelő forma.
- **Ne legyen a tételmondatban általánosítás.** A hétköznapi életben sajnos sok vita forog különböző általánosítások vagy sok indulatot kiváltó sztereotip kijelentések körül (pl. „Minden menekült terrorista.”). Ezekből gyakorlatilag lehetetlen érdemi vitát kerekíteni. Nagyon szerencsétlen, ha a vita témája már eleve egy hibás általánosítás, ráadásul érveléstechnikailag is reménytelen helyzet általánosító tételmondatokat védeni.
- **Kerüljük a metaforikus megfogalmazásokat.** Igazán profi vitázók akár olyan absztrakt témákról is képesek valóban jó vitát lefolytatni, mint amilyen például „A kenyér fontosabb, mint a jog”. De ha nem vitabajnokságokra trenírozott résztvevőkkel van dolgunk, akkor válasszunk megfoghatóbb, könnyebben értelmezhető témákat. Szerencsésebb ugyanis, ha a

vita nem egy parttalan adok-kapokba csap át arról, hogyan is kellene értelmezni magát a témát. Bármennyire is izgalmasan hangzanak az elvont témák (A fiataloké a jövő!), irodalmi idézetek (Hass, alkoss, gyarapíts!), ezeket inkább hagyjuk meg az esszék műfajának.

- **Ne legyen a tételmondatban tagadás.** „Ne legyen kötelező a ...” „Nem kellene megengedni...” – ezek mind tagadást tartalmazó tételmondat-kezdemenyek. Nem reménytelen ilyenekről vitázni, de mégis szerencsésebb, ha át tudjuk fogalmazni őket úgy, hogy eltűnjön a tagadó szócska. Főleg a témával ellentétes véleményt képviselő vitázók dolgát nehezítjük meg egy negatív tételmondatral, hiszen nekik a tagadás tagadását kellene védeniük, amiből gyakran zavarodottság keletkezik a vita egyik-másik pontján. A káoszt, amikor senki nem érti már, ki mit állít és mit tagad, egyszerűen elkerülhetjük (vagy legalábbis a lehetőségét csökkentjük), ha már eleve kijelentő mondatot választunk.
- **A téma tényleg legyen vitatható.** Talán ez a legnehezebben megfogható, és mégis legfontosabb szempont. Ugyanis sok, érdekesnek tűnő vitatéma csak látszólag alkalmas arra, hogy jó viták alapanyaga legyen. Vegyük például azt a tételmondatot, hogy „A diákoknak jobban ki kellene venniük a részüket az iskolai közösségi életből”. Elsőre jó témának tűnik, hiszen könnyen csatasorba állíthatunk mellette szóló érveket: a közösségi részvétellel a diákok különböző készségei fejlődhetnek, motiváltabbak lesznek az iskolában stb. És mi a helyzet a téma másik oldalával? „A diákoknak nem kellene jobban részt vállalniuk, mert...?” Itt már nehezebb releváns érveket megfogalmazni. Vagyis a témánk nem kiegyensúlyozott.

Rengeteg olyan téma van, ami izgalmas tárgya lehet egy jó beszélgetésnek, de vitatémaként nem szerencsés, mert nem kellőképpen vitatható, vagy mert az egyik oldalt nem lehet jól alátámasztani.

Például arról vitázni, hogy van-e klímaváltozás, nagyon nehéz (feltéve, hogy elfogadjuk a tudományos eredményeket), mert sokkal több releváns evidencia szól az egyik, mint a másik oldal mellett. Témaválasztáskor érdemes tehát elsajátítani azt a stratégiát, hogy megpróbáljuk beleélni magunkat a vitázók szerepébe, és végiggondoljuk, nem terel-e a tételmondat valamelyik irányba.

Forrás: [Hogyan válasszunk vitatémát?](#) (A DIA összefoglalója)

A különböző társadalmi témákhoz kapcsolódó lehetséges tételmondatokat a vonatkozó fejezetekben tüntettük fel.

2. Véleményvonal

Készítsük elő a gyakorlatot: a foglalkozás témájával kapcsolatban fogalmazzunk meg két ellentétes állítást, s ezeket írjuk fel egy-egy A4-es lapra. Alternatívaként használhatjuk az „egyérték” ill. „nem érték egyet” állításokat.

1. Kérjük meg a résztvevőket, hogy saját álláspontjukat végiggondolva helyezkedjenek el a teremben aszerint, hogy melyik állításhoz érzik magukat közelebb. Azt szeretnénk, hogy egy tornasorhoz hasonló vonalban sorakozzanak fel a két ellentétes vélemény között, kifejezve a különböző lehetséges véleményárnyalatokat.
2. Kérdezzünk meg néhány résztvevőt, miért éppen az adott helyet választotta a sorban!

3. Hozzunk létre négyfős csoportokat úgy, hogy egymástól viszonylag messze álló vagy ellentétes véleményű tagok is kerüljenek a kis csoportba.
4. Adjunk 10 percet a csoportoknak, hogy megbeszéljék, kinek mi az álláspontja a kérdésben, és milyen érvekkel tudja azt alátámasztani. A résztvevők nyugodtan hozhatnak személyes élményeket, érveket, gondolatokat.
5. A gyakorlat végén kérjük meg a csoportokat, hogy néhány mondatban foglalják össze, miről szólt köztük a beszélgetés, és kérdezzük meg, sikerült-e közelíteni az álláspontokat!

3. Páros vita

Ebben a formában a résztvevők párokban és egymással párhuzamosan vitáznak. A vita három fordulóból áll, a fordulók előtt a résztvevőknek mindig új partnert kell keresniük a vitához. Az egyes fordulók témája mindig ugyanaz az állítás (tételmondat).

1. Az első körben a párosok tagjai eldönthetik, hogy melyikük támogatja és melyikük ellenzi a tételmondatot.
2. A vita megkezdése előtt a résztvevők kaphatnak rövid felkészülési időt (néhány percet), hogy átgondolják érveiket.
3. A vitát a támogató fél nyitja, akinek egy perc áll rendelkezésére, hogy elmondja érveit a téma mellett. Az ellenző fél eközben csendben figyel, jegyzetel. Egy perc elteltével cserélnek: az ellenző résztvevő fejtheti ki érveit egy percben.
4. Az első fordulót követően a tételmondatot támogató résztvevők új vitapartnerrel kell, hogy keressenek. Majd az új párok az előzőekhez hasonló módon vitáznak.
5. A harmadik fordulóban ismét új párokat hozunk létre. Ezen a ponton nehezíthetjük a vitát: növelhetjük az időkereteket, vagy oldalcserét vezethetünk be (aki eddig a tételmondat mellett érvelt, az ezután ellene vitázik).

4. Kétsarkos vita

A vita résztvevői két ellentétes álláspont közül választhatnak a vita által feldolgozott témában. Ezek: egyetértek/támogatom, illetve nem értek egyet/ellenzem. (Az álláspontokat írjuk fel egy-egy lapra, és helyezzük ki a terem két sarkában).

1. A résztvevők csak e két álláspont közül választhatnak, nem állhatnak a két ellentétes pólus közé. Ha az érvek hatására megváltoztatják a véleményüket, átállhatnak az ellentétes állásponthoz.
2. A vita megkezdése előtt adjunk lehetőséget a két oldal képviselőinek, hogy átgondolják (esetleg össze is írják) az érveiket, és csak ezután indítsuk el a vitát, melyet a támogató oldal nyithat meg. A vita utolsó felszólalásának az ellenző oldaltól kell érkeznie.
3. Egyszerre csak egy résztvevő beszélhet, a figyelmet megkönnyíthetjük, ha egy labda jelképezi a felszólalás jogát, amit a résztvevők tovább adhatnak.
4. Az egyes felszólalásokban a résztvevők cáfolhatják a korábban elhangzottakat, és új érveket is hozhatnak.

5. A csapatok tagjai közbevetett kérdéseket is feltehetnek az éppen beszélő résztvevőnek, aki viszont dönthet úgy, hogy nem válaszol a feltett kérdésre.
6. A foglalkozásvezető nem szállhat be a vitába, de ha a résztvevők elakadtak vagy kifogytak az érvekből, akkor érdemes néhány mondatban összefoglalni az elhangzottakat.

5. Négyesarkos vita

Ebben a vitában a résztvevők négy előre megadott álláspont közül választhatnak, az álláspontok jelentik a vita négy sarkát. Ezek: egyetértek, inkább egyetértek, inkább nem értek egyet, nem értek egyet.

1. Az álláspontokat írjuk fel egy-egy lapra, és helyezzük el a terem négy sarkában.
2. A résztvevőknek választaniuk kell egy álláspontot, a vita közben azonban megváltoztathatják véleményüket, és átállhatnak egy másik csoporthoz.
3. Vita közben egyszerre csak egy résztvevő beszélhet. Ezt a szabályt könnyebb betartani, ha alkalmazzuk a mikrofontechnikát: mindig csak az beszélhet, akinél a „mikrofont” jelképező tárgy (pl. egy labda) van.
4. A foglalkozásvezető nem foglalhat állást, nem vehet részt a vitában. De ha a beszélgetés elakad, összefoglalhatja az eddig elhangzottakat, vagy kérdésekkel kimozdíthatja a vitát a holtpontról.
5. A felszólalás önkéntes alapon történjen, de egyúttal bátorítsuk is a csendesebb résztvevőket, hogy osszák meg véleményüket.

A négy álláspont jelölhet más kategóriákat is. Például feltehetünk egy kérdést: *Ki/mi tehetne a leginkább azért, hogy Magyarország az idegenekkel szemben elfogadóbb országgá váljon? Az állampolgárok/a kormány/a média/a civil szervezetek?*

A közösségi vitáról szóló leírások és gyakorlatok forrása: Takács Viktória (szerk.): [Gondolkodjunk 3D-ben! A közösségi vita módszertana](#). (DIA, Budapest, 2014.)

+ 1 tipp

Kézjelek használata

A kézjelek használata feszültségcsökkentő, érzelm kifejező vagy épp szórakoztató is lehet. Alkalmazásukat a DIA [videója](#) mutatja be.

Szakértők meghívása

Hatékony és a fiatalok számára is informatív módja az érzékeny társadalmi témák feldolgozásának az, ha olyan külsős szakértőt vonunk be a folyamatba, aki elmélyülten ismeri az adott kérdéskört, releváns gyakorlati tapasztalattal rendelkezik, és rutinos is a témáról történő beszélgetésekben.

1. World Café

A szakértő bevonásának kézenfekvő módja a frontális előadás, majd az azt követő kötetlenebb beszélgetés, mi azonban egy ennél interaktívabb módszert javaslunk a közös munkára, ami lehetővé

teszi azt, hogy a diákok közvetlenül feltehessék kérdéseiket és elmondhassák a véleményüket a meghívott vendégnek.

1. A World Café, mint ahogyan a neve is mutatja, egy strukturált kávéházi beszélgetés. Abban az értelemben tekinthető vitának, hogy ezekben a beszélgetésekben az eltérő vélemények és megközelítési módok ütköztetésének éppúgy helye van, mint bármely más vitában.
2. A vitához rendezzük be a termet asztalokkal és székekkel, akár egy kávéházban: minden asztal mellé kerüljön 5-6 szék. Minden asztalra helyezzünk csomagolópapírt, ezeket ragasszuk le, biztosítsunk filctollakat a jegyzeteléshez.
3. Minden asztalra készítsünk egy A4-es lapon feltüntetett kérdést, gondolatot, provokatív állítást. A lapokat helyezzük el írással lefelé. (Működhet a beszélgetés úgy is, ha az „asztalgazda” – aki lehet egy meghívott szakértő vagy egy résztvevő diák – ott helyben tesz fel egy beszélgetésindító kérdést.)
4. Miután a résztvevők helyet foglaltak az asztalnál, megkezdődhet a vita az asztalon szereplő témáról. Beszélgetés közben folyamatosan jegyzetelhetnek, firkálhatnak a papírra.
5. 15 perc elteltével minden résztvevő új helyet keres magának egy másik asztalnál. Fontos, hogy ne az asztaltársaságok cseréljenek asztalt forgószínpadszerűen. A résztvevők összesen 4 alkalommal váltanak asztalt, és ezzel egyúttal beszélgetőkört.
6. Ez a módszer lehetőséget ad külsős vendégek integrálására. Ebben a vendégek egy-egy asztal „házigazdái”, akik nem változtatnak helyet a World Café közben, hanem minden körben új beszélgetőpartner érkezik hozzájuk.
7. A beszélgetések legvégén érdemes közösen megtekinteni az elkészült jegyzeteket a csomagolópapírokon.

2. Szakértő szervezetek bevonása

Egy-egy vagy több, egyénileg meghívott szakértő bevonása helyett dönthetünk úgy is, hogy egy, a témával foglalkozó külsős szervezetet (mozgalmat, civil szervezetet) kérünk fel arra, dolgozzák fel az adott érzékeny témát diákjainkkal. Ennek a módszernek az előnye az, hogy a téma feldolgozásában rutinos, oktatási tapasztalattal rendelkező szakértők érkeznek a diákcsoportunkhoz, akik objektívebben látnak rá egy-egy problémára, és így hatékonyabbak lehetnek annak kezelésében is. Cserébe viszont nem ismerik annyira a diákjainkat, a hátterüket és az igényeiket, így megeshet, hogy azokra nehezebben is tudnak reagálni.

Ha külsős szervezetet hívunk meg a csoportunkhoz, válogathatunk abból a listából, amit ebben a kiadványban az egyes témákhoz kapcsolódva megadtunk (ld. a [Hova fordulhatok?](#) részt.)

Művészeti alkotások feldolgozása

Érzékeny témákat művészeti alkotások feldolgozásával is megvitathatunk. Zenék, filmek, képzőművészeti alkotások, prózai és lírai művek egész sora áll rendelkezésünkre, amik ilyen témákkal foglalkoznak, és az ezekkel kapcsolatos problémákra reflektálnak. Az oktatásban kötelezően feldolgozandó művek között is számos ilyen található, de még jobb, ha a fiatalok szempontjából

újdomságnak, izgalmasnak számító kortárs műveket is beemelünk a forrásaink közé. Használjuk ezeket bátran beszélgetésindítóként!

Forrásfeldolgozás esetén hangsúlyozottan fontos, hogy olyan művet válasszunk, amely érthető és befogadható a csoportunk számára. Fontos gyakorlati szempont a választott mű hossza is; egy-egy verset vagy képet könnyedén megismertethetünk és feldolgozhatunk a fiatalokkal egy 45 perces foglalkozás keretében, egy hosszabb novellát vagy filmet azonban – amennyiben a csoporttagok nyitottsága, motivációja vagy lehetősége engedi – érdemes házi feladatként, otthoni megismerésre kiadni, hogy a közös feldolgozásra már mindenki felkészülten érkezzen.

Reflexió

Minden folyamatnak megvan a maga íve, és ennek a lezárás éppen úgy része, mint a ráhangolódás. Azért fontos a foglalkozás résztvevői szempontjából a reflexió és a záró beszélgetés, hogy meg tudják fogalmazni, pontosan mit éltek át, milyen élményeik voltak, és mi következik mindebből számukra. A reflexió kör azonban nemcsak a fiatalok, hanem a foglalkozásvezetők számára is hasznos. Képet kaphatunk arról, mit értettek meg a résztvevők a gyakorlatokból, mit éreznek, mit gondolnak, mit tapasztaltak. Ezek a visszajelzések nagyon fontosak, mert általuk kiderül, mi működött és mi nem, legközelebb mit tegyünk másként, és hogyan folytassuk a foglalkozást.

Tanácsok és tippek a reflexióhoz

- Ne kommentáljuk, és ne minősítsük a résztvevők visszajelzését, véleményét, ehelyett teremtsünk olyan légkört, amelyben a fiatalok elhiszik, nincs jó vagy rossz válasz.
- Ne akarjunk mindenáron valamilyen konkrét választ kapni a résztvevőktől, és ne sugalljuk se a viselkedésünkkel, se a kérdéseinkkel, hogy van egy mondat, amit hallani szeretnénk.
- Ne fogalmazzunk meg tanulságokat a résztvevők helyett.
- Vegyünk komolyan minden választ, mert ez a legbiztosabb módszer arra, hogy a diákok is komolyan vegyék azt, amit mondanak.
- Bátorítsuk a ritkán megszólalókat, és tartsuk féken a hangadókat.
- A foglalkozás végén mi is adjunk visszajelzést a csoportnak a teljesítményükről, a hangulatról, a megvalósulásról, és szükség esetén térjünk ki arra is, hogy mit tehetne a csoport azért, hogy legközelebb még jobban menjen a közös munka.

A reflexió és a zárókör beindításához több különböző eszközt is használhatunk.

1. Feltehetjük a résztvevőknek például azt a kérdést, hogy „mit visznek magukkal” a foglalkozásról, vagy kérhetjük őket arra, hogy fogalmazzák meg egy mondatban, hogy mit tanultak a beszélgetés alatt magukról vagy a foglalkozás témájáról.
2. Adhatunk a résztvevőknek különböző színű post-iteket, és kérhetjük őket arra, hogy az egyik színűre írják fel azt, amit izgalmasnak, érdekesnek találtak a foglalkozáson, a másokra pedig valami olyasmit, ami nem tetszett nekik. A post-iteket csoportosítsuk, és – ha a résztvevők beleegyeznek – tegyük őket jól látható helyre egymás mellé.

3. Használhatunk a reflexióhoz képi eszközöket is, például Dixit-kártyákat. Terítsük ki őket a földre, és bátorítsuk a résztvevőket arra, hogy válasszák ki azt a kártyát, ami a legjobban jellemzi azt, ahogy aktuálisan érzik magukat/amilyennek a foglalkozást találták/amilyennek az adott társadalmi problémát látják, amiről beszélgettek.

6.3 Módszertani tippek az online foglalkozásokhoz

Ha bármelyik óránkat, foglalkozásunkat online tartjuk meg, a fenti gyakorlatok digitalizálhatók, kis átalakítással a webes térben is használhatók. Az online tér persze számos olyan nehézséget teremt, ami egy személyesen megtartott foglalkozáson fel sem merül. Több energiát kell fektetni a fiatalok figyelmének megtartásába, a technikai malőrök értékes perceket vehetnek el egy-egy foglalkozásból, és nyilván a rendelkezésre álló feltételek sem ugyanolyanok minden résztvevőnél.

Ha a körülmények mégis úgy hozzák, hogy az interneten kell foglalkozást tartanunk, ehhez kíván segítséget nyújtani ez a gyűjtés, ami természetesen korántsem teljes.

Az alábbiakat praktikus figyelembe vennünk az online munka során:

- A jelen kiadványban bemutatott gyakorlatokra tapasztalataink szerint online majdnem mindig több időt kell szánni a megszokott tempóhoz képest, ezért kevesebb fér bele 45 vagy 90 percre, mint a személyes, élő foglalkozásokon. Tervezzünk ennek megfelelően!
- Állapodjunk meg előre a közös beszélgetés szabályaiban: kinek mikor legyen bekapcsolva a mikrofonja, hogyan lehet szót kérni, jelentkezni, illetve milyen időkeretek állnak a résztvevők rendelkezésére!
- A számítógép képernyője előtt töltött idő könnyen egyhangúvá válhat, igyekezzünk ezért változatos eszközöket (pl. több felületet, interaktív alkalmazásokat, honlapokat) használni a foglalkozás során!
- Személyes találkozás híján még nagyobb szerepe van a gyakorlatok előtt a megfelelő ráhangolásnak. Ha tudunk, szánjunk időt arra, hogy minden diáknak lehetősége legyen „megérkezni”: történhet ez valamilyen gyors beköszönős játékkal, amiben mindenkinek meg kell egy pár szó erejéig szólalnia, de a fókuszálást segítheti egy dinamikus, energizáló feladat is. Ezekhez a DIA blogján gyűjtöttünk [ötleteket](#).
- Ha a lehetőségek engedik, kérjük meg a diákokat arra, hogy tartsák bekapcsolva a kamerájukat a feladatok ideje alatt! Így láthatjuk azt, mennyire vonódtak be, és milyen reakciókat vált ki belőlük egy-egy kérdés. Különösen az ilyen érzékeny, megosztó témák megvitatásakor hasznos, ha a nonverbális jeleket is a lehetőségekhez képest a legjobban látjuk.

Hogyan alakíthatók át a beszélgetős feladatok az online térben úgy, hogy megőrizzük az interaktivitást és az egymásra reagálás lehetőségét?

A fentiekben leírt beszélgetős, vitázós feladatok túlnyomórészt a fizikai teret is használják a résztvevők véleményének megjelenítésére (például úgy, hogy egy képzeletbeli skálára kell ráállniuk a diákoknak). Ezt a teret az interneten helyettesíthetjük például egy közösen szerkeszthető, megosztott táblával,

amin felrajzolunk egy vonalat, amire a résztvevők ráírhatják a nevüket, ezzel jelképezve, hova állnának a feladatban. Remek erre a Zoom videóalkalmazás **whiteboard** funkciója, de a [Padlet](#) és a [Miro](#) oldalak is tele vannak ehhez hasznos lehetőségekkel.

Ha két válaszlehetőség közül egyet kell választaniuk a diákoknak, azt jelezhetik **két különböző tárgy** (például két eltérő színű lap) közül az egyik felmutatásával is.

A diákok véleményének megismerésére jól használhatóak a különböző online **kvízalkalmazások, szavazós felületek**, mint a [Mentimeter](#) és a [Redmenta](#). Ha a diákok gondolatainak összegyűjtésére **online post-iteket** szeretnénk használni egy feladathoz, arra is több lehetőségünk van: a fent említett Padlet és Miro felületek mellett a [Scrumblr](#) oldal is remek.

A beszélgetés moderálása – bekapcsolt kamera esetén – néhány egyszerű **kézzel használatával** könnyebb lesz. Ehhez ajánljuk a [Kézzelkódexet](#).

Ha a résztvevők nem kapcsolják be a kamerájukat, úgy jelentkezéshez használható az egyes **videótelefon alkalmazások chat ablaka** is. Itt egy előre megbeszélte módon bárki tudja jelezni, ha szót kér.

Érzékeny témák megvitatása esetén online is fontos, hogy a reflexiós kör ne maradjon el. Ehhez használhatjuk a már ajánlott reflexiós kérdéseket, játékokat is, de rövid visszajelzések adására alkalmas a chat ablak, vagy akár a résztvevők felmutatott hüvelykujjának egy képzeletbeli skálán elforgatással való beállítása is (**ujjbarométer**).